

Hrvatski dani
osiguranja

ORIJENTACIJSKI KRITERIJI 2020

Marko Baretić

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatski dani
osiguranja

SADRŽAJ IZLAGANJA

- Pitanje retroaktivnosti pravnog stajališta VSRH-a
- Mogućnost preinake tužbe nakon donošenja pravnog stajališta VSRH-a
- Pitanje početka tijeka zateznih kamata

PRAVNO STAJALIŠTE VSRH-a

Su-IV-47/2020-5 od 5. ožujka i 15. lipnja 2020.

Mijenjaju se Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 29. studenog 2002., br. Su-1331- VI/02 i 1372-11/02, u primjeni Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91., 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99. i 88/01.), ***na način da se tada prihvaćeni iznosi naznačeni u novčanim jedinicama (kune) povećavaju za 50%.***

Navedeni kriteriji i tako povećani iznosi (za 50%) u primjeni Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18. - dalje: ZOO/05) kada sudovi odlučuju o visini pravične novčane naknade neimovinske štete u slučaju povrede prava osobnosti, primjenjivat će se i na obvezne odnose nastale nakon 1. siječnja 2006. i stupanja na snagu ZOO/05.

POTREBA DONOŠENJA NOVIH ORIJENTACIJSKIH KRITERIJA

- Orijentacijski kriteriji doneseni 2002. godine i od tada se nisu mijenjali
 - U međuvremenu:
 - Prihvaćena nova, objektivistička koncepcija neimovinske štete
 - Došlo do inflacije koja premašuje 30 %
- U tom smislu, sazriji uvjeti za izmjenu Orijentacijskih kriterija
- Negativne strane izmjene iz 2020. godine
 - Formalno/koncepcijske
 - Parcijalnost izmjene
 - Nedostatak uključenosti zainteresirane javnosti prilikom donošenja
 - Supstancijalne
 - Problem retroaktivnosti izmjena
 - Otvorena pitanja na koja za sada nema adekvatnih odgovora

PARCIJALNOST IZMJENE

- Iz obrazloženja uz pravno shvaćanje VSRH-a iz siječnja 2020.
*„Kako je od njihovog donošenja proteklo znatno vremensko razdoblje, s tim da je u međuvremenu stupio na snagu i novi Zakon o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18.), ali i drugi propisi obveznopravne ili postupovnopravne naravi koji se djelomično odnose na ovu pravnu materiju, **to je bilo potrebno uskladiti postojeće Orijentacijske kriterije s navedenim promjenama.**”*
- Izmjenama Orijentacijskih kriterija iz 2020. godine nije, međutim, izvršeno usklađivanje Orijentacijskih kriterija s novim ZOO-om, budući da se oni i dalje temelje na subjektivističkoj koncepciji neimovinske štete.

NEDOSTATAK INKLUZIVNOSTI

- Dobra praksa demokratskih društava pretpostavlja da se prije donošenja odluka koje će predvidljivo utjecati na širok krug subjekata, provede javna rasprava sa zainteresiranom javnošću
- Primjer iz UK – reforma kriterija naknade neimovinske štete
- Jakov Miletić, „...*nitko u pravosuđu ne bi prihvatio tablice i okvirna mjerila došla od Vrhovnog suda ma kako kvalitetna ona bila a da se nikoga ništa nije pitalo.*”
- Ta razina inkluzivnosti u ovom je slučaju izostala

PITANJE RETROAKTIVNOSTI

- Iz obrazloženja uz pravno shvaćanje VSRH-a iz siječnja 2020.
„Izmjena Orijehtacijskih kriterija primjenjuje se na sve parnične postupke za naknadu neimovinske štete u svim stupnjevima suđenja (ubuduće), tj. od dana prihvaćanja na sjednici Građanskog odjela VSRH (15. lipnja 2020.).”
- Je li ovime sugerirana retroaktivnost primjene pravnog stajališta iz siječnja 2020?

PITANJE RETROAKTIVNOSTI

- Što je retroaktivnost?
- Odnosi li se ustavna zabrana retroaktivnosti propisa i na retroaktivnost tumačenja propisa?
- Djeluje li pravno stajalište VSRH-a retroaktivno te je li riječ o dopuštenoj retroaktivnosti?

TEMELJNI POSTULATI RETROAKTIVNOSTI

- Ustavni sud Republike Hrvatske - U-I-3685/2015 od 4.4.2017.
- Prava retroaktivnost
 - Djelovanje novog propisa na već dovršene pravne situacije
 - Beziznimno zabranjena
- Prividna retroaktivnost
 - Djelovanje novog propisa na situacije u tijeku
 - Novi propis djeluje na postojeće odnose samo ubuduće (*pro futuro, ex nunc*), ne i na ona prava i obveze koje je postojeći odnos proizveo u prošlosti (*pro praeterito, ex tunc*)

RETROAKTIVNOST TUMAČENJA PROPISA

- Interpretativne intervencije po svojoj su naravi u pravilu retroaktivne
 - *Retroaktivnost tumačenja propisa tek je prividno, budući da se njime tek utvrđuje koje od značenja oko kojeg postoji dvojba treba dati određenoj pravnoj normi (USRH, U-I-2488/2004., 14.11. 2007.)*
 - *Tumačenjem nekog propisa Europske unije, SPEU tek razjašnjava i definira značenje i obujam određenog pravila te, u tom smislu, to tumačenje djeluje od trenutka kada je propis donesen, a nacionalni su ga sudovi dužni primjenjivati i na situacije koje su nastale prije nego što je to tumačenje dano (SPEU, C-61/79, 27.3.1980.)*

GRANICE RETROAKTIVNOSTI TUMAČENJA PROPISA

- Retroaktivnost tumačenja dozvoljena jedino ako je riječ o istinskom tumačenju.
- Ako je riječ o tumačenju s *quasi*-regulatornim učinkom, ako se tumačenjem mijenja postojeće stanje stvari (npr. postojeće stajalište sudske prakse o određenom pitanju), retroaktivnost nije dopuštena.
- Čak ako je riječ o istinskom tumačenju, retroaktivnost dopuštena jedino:
 - ako za retroaktivnost postoji važan razlog u javnom interesu,
 - ako je u skladu s temeljnim pravnim postulatima, a poglavito s postulatom pravne sigurnosti i postulatom legitimnih očekivanja, koji izvire iz postulata pravne sigurnosti (SPEU, C-171/18, 7.10.2019.)
- Čak ako su ispunjene sve navedene pretpostavke, retroaktivnost bi morala biti isključena
 - ako bi tumačenje izazvalo ozbiljne teškoće, a
 - subjekti su djelovali u dobroj vjeri (SPEU, C-92/11, 21.3.2013.)

RETROAKTIVNOST TUMAČENJA PROPISA

- Dopuštena jedino ako je riječ o istinskom tumačenju, ne ako bi imala *quasi*-regulatorne učinke (ako bi se mijenjalo postojeće stanje stvari, npr. postojeća praksa)
- Tzv. istinsko tumačenje dopušteno jedino ako je u skladu s temeljnim pravnim postulatima, a poglavito pravnom sigurnošću i zahtjevom legitimnih očekivanja
- Čak i uz ispunjenje navedenih pretpostavaka, retroaktivnost bi trebalo isključiti, ako bi novo tumačenje izazvalo značajne poteškoće, a subjekti na koje se tumačenje odnosi, djelovali su u dobroj vjeri

PRAVNO SHVAĆANJE VSRH-a I RETROAKTIVNOST

- Pravno shvaćanje VSRH-a primjer je prave (a ne prividne) retroaktivnosti, koja je beziznimno zabranjena
 - *Izmjena Orijentacijskih kriterija primjenjuje se na sve parnične postupke za naknadu neimovinske štete u svim stupnjevima suđenja (ubuduće), tj. od dana prihvaćanja ?*
 - Ono se, dakle, primjenjuje i na obveznopravne odnose odgovornosti za štetu koji su dovršeni prije donošenja pravnog shvaćanja
 - U tom smislu, potrebno razlikovati materijalnopravnu dovršenost (dovršenost obveznopravnog odnosa), od procesnopravne dovršenosti (dovršenosti sudskog postupka pokrenutog povodom nekog obveznopravnog odnosa)

PRAVNO SHVAĆANJE VSRH-a I RETROAKTIVNOST

- Pravno shvaćanje VSRH-a, nadalje, ne predstavlja istinsko tumačenje, kojima se tek deklarira značenje pojedine zakonske odredbe, već ono ima *quasi*-regulatorne učinke, budući da se njime objektivno mijenjaju „pravila igre” te i zbog toga ne bi smjelo djelovati retroaktivno
- Čak i da je riječ o istinskom tumačenju, retroaktivnost pravnog shvaćanja VSRH-a morala bi biti isključena, budući da nisu ispunjene potrebne pretpostavke
 - Važan razlog u javnom interesu
 - Pravna sigurnost i legitimna očekivanja
 - *pravno načelo legitimnih očekivanja odnosi se na neriješene pravne situacije i postupke u tijeku te promjena propisa tijekom postupka ne bi trebala isključiti primjenu propisa koji su vrijedili u trenutku pokretanja postupka (J. Jug, VSRH)*
 - Sudionici obveznopravnih odnosa nemaju pravo očekivati da će postojeće stanje ostati neprimijenjeno, ali imaju pravo očekivati da se pravila igre neće mijenjati retroaktivno

Hrvatski dani
osiguranja

PRAVNO SHVAĆANJE VSRH-a I RETROAKTIVNOST

- Uz sve navedeno, pravno tumačenje VSRH-a ne bi smjelo djelovati retroaktivno, budući da bi to izazvalo značajne teškoće subjektima koji su djelovali u dobroj vjeri.

PREINAKA TUŽBE

- Čl. 190/1-3 ZPP

Tužitelj može do zaključenja prethodnog postupka preinačiti tužbu.

Iznimno od odredbe čl. 1. ovoga članka, tužitelj može preinačiti tužbu do zaključenja glavne rasprave ako je bez svoje krivnje nije mogao preinačiti do zaključenja prethodnog postupka.

Nakon dostave tužbe tuženiku za preinaku tužbe potreban je pristanak tuženika, ali i kad se tuženik protivi, sud može dopustiti preinaku ako smatra da bi to bilo svrsishodno za konačno rješenje odnosa među strankama.

PREINAKA TUŽBE

- Temeljno pitanje: kada tužitelj bez svoje krivnje nije mogao preinačiti tužbu do zaključenja prethodnog postupka?
- U tom pogledu, relevantno recentno pravno stajalište VSRH-a i predsjednika županijskih sudova od 15. 6. 2018., koje glasi:

„Preinaka tužbe povećanjem tužbenog zahtjeva nakon zaključenja prethodnog postupka jer su provedenim vještačenjem utvrđene nove činjenice od kojih ovisi visina tužbenog zahtjeva ne može tražiti ni kao iznimka prema čl. 299. st. 2. Zakona o parničnom postupku.”

- Evidentna restriktivnost tumačenja pretpostavaka za dopuštenost preinačenja.

PREINAKA TUŽBE

- Prema recentnom pravnom stajalištu hrvatske sudske prakse, preinaka nije dopuštena, čak i kad tužitelj objektivno nije mogao znati stanje stvari potrebno za definiranje tužbenog zahtjeva zbog nemogućnosti utvrđivanja pravno-relevantnih činjenica.
- U pogledu visine zahtjeva za naknadu neimovinske štete, ništa tužitelje nije sprječavalo da već inicijalno zatraže naknadu uvećanu za 50 %.
 - Orijentacijski kriteriji nisu propis te sudovi nisu dužni automatski ih primjenjivati
 - U posljednje vrijeme, evidentna praksa suđenja preko iznosa predviđenih Orijentacijskim kriterijima, očito kao rezultat prihvaćanja argumenta inflacije (VSRH, Rev-689/2008-2 od 1. 4. 2009., Rev-x 319/14-2 od 21. 5. 2014., Rev 1705/11-2 od 2. 2. 2016., Rev-2267/11-2 od 5. 1. 2016., Rev-492/12-2 od 20. 1. 2016., Rev-283/12-2 od 10. 2. 2016., Rev-1464/10-2 od 13. 4. 2016.)

Zbog toga, smatram da ne bi bili opravdani zahtjevi za preinaku tužbe povećanjem tužbenog zahtjeva temeljem izmjena Orijentacijskih kriterija.

ZATEZNE KAMATE

- Obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga (čl. 1103. ZOO).
- Zatezne kamate duguju se od trenutka kada dužnik padne u zakašnjenje, dakle nakon dospijuća tražbine (čl. 29. ZOO).
- *Zatezne kamate na dio neimovinske štete koji je naknadno specificiran, temeljem medicinske dokumentacije, započinje teći od trenutka predaje medicinske dokumentacije, odnosno izmjene tužbenog zahtjeva, jer od tog trenutka šteta nastaje, odnosno postaju poznati svi elementi štete, uključujući njezinu visinu (VSRH, Rev-1191/09-2 od 14. 7. 2015.)*

ZATEZNE KAMATE

- Temeljem navedenih odredbi ZOO-a i stavova sudske prakse, proizlazi
 - da bi zatezne kamate na dio tužbenog zahtjeva koji je naknadno povećan temeljem pravnog stajališta VSRH-a iz siječnja 2020. započinjao teći od trenutka izmjene tužbenog zahtjeva, a ne od trenutka podnošenja tužbe ili pisanog zahtjeva.
- Takav stav ne proizlazi samo iz odredaba ZOO-a i stavova sudske prakse, već i iz potrebe osiguranja elementarne ravnopravnosti ugovornih strana
 - ako se tužitelju dopusti naknadno povećanje tužbenog zahtjeva, zbog toga što se polazi od pretpostavke da u trenutku podnošenja tužbe nije mogao objektivno znati za povećani iznos naknade neimovinske štete, onda za taj povećani iznos svakako nije mogao znati niti štetnik, odnosno druga odgovorna osoba.
 - U tom smislu, ne bi bilo osnove zaračunavati im zateznu kamatu prije nego li su bili u mogućnosti objektivno doznati visinu štete.

OTVORENO PITANJE

- Ako je VSRH prihvatio argument inflacije kao razlog povećanja visine naknade neimovinske štete, znači li to
 - da će se ubuduće iznosi naknade neimovinske štete periodično usklađivati s inflatornim kretanjima?
 - da su sudovi ovlašteni samostalno, bez dodatne intervencije VSRH-a, usklađivati te iznose s inflatornim kretanjima?

Hrvatski dani
osiguranja

HVALA NA PAŽNJI

Marko Baretić

mbaretic@pravo.hr